

Goud op school

Versie februari 2026

Inleiding

Zomer 2025 is er een [leerplankader](#) voor een christelijke SoVa-methode opgeleverd die is ontwikkeld in opdracht van de SLRO. Dit leerplankader dient als instrument dat scholen kunnen gebruiken om (bestaande) lesmethodes te toetsen op visie en inhoud. Daarnaast kan het dienen als uitgangspunt tot gesprek met uitgevers. Uiteraard bepaalt een school zelf hoe belangrijk zij de aspecten die in het leerplankader staan vinden. Wanneer een aspect dat de school relevant vindt niet of alleen impliciet aan bod komt in de methode, kan een school zelf bepalen hoe zij dat aspect toevoegen in de lessen. Het hoeft niet te betekenen dat een methode niet geschikt is voor de school.

In het voorliggende document wordt de methode 'Goud op school' door de uitgever zelf getypeerd op basis van de meest relevante aspecten uit het leerplankader. Ook hebben de uitgevers zelf aangegeven aan welke (nieuwe) kerndoelen hun methode aandacht besteedt. Onderwijsadviseurs van KOC (Ben Evink) en Driestar educatief (Bertine Haverhals), hebben de beschrijvingen van de uitgevers doorgenomen en vergeleken met de methodes. Zij bevestigen dat de beschrijvingen een goed beeld geven van de methode. Daarnaast hebben zij een samenvatting van die beschrijvingen gemaakt die je in een overzichtsdocument van vijf SoVamethoden vindt. Alle documenten zijn te vinden op de webpagina <https://slro.nl/cases/analyse-van-vijf-sova-methoden/>.

De SLRO is de uitgever erkentelijk voor zijn medewerking aan dit onderzoek en deze vergelijking. We hopen dat het scholen helpt om een keus te maken voor een methode voor de eigen school.

Voor een beschrijving van de methode op de site van de SLRO zie <https://slro.nl/leermiddelen/goud-op-school/>

1. Zijn er ontwikkelingen geweest of gaan die komen bij je methode?

Er worden binnen Goud op School verschillende ontwikkelingen doorgevoerd.

- Goud op School bevindt zich in het erkenningstraject van het Nederlands Jeugdinstituut.
- De nieuwe definitieve conceptkerndoelen burgerschap zijn geïntegreerd in de methode. Alle kerndoelen komen meerdere keren aan bod, met een opbouw die aansluit bij de leeftijd en ontwikkelingsfase van de leerlingen.
- Er is een oudergids in ontwikkeling die ouders helpt om de thema's van school naar thuis te vertalen. Daarnaast worden extra suggesties ontwikkeld om ouders te betrekken bij de lessen, zodat de verbinding tussen school en thuis verder wordt versterkt.
- Voor medewerkers van de tussenschoolse en buitenschoolse opvang is inmiddels een training ontwikkeld. Er zijn daarnaast plannen voor een digitale cursus voor nieuwe leerkrachten die starten op een school die al met Goud werkt, zodat de visie en werkwijze goed worden overgedragen.
- Daarnaast wordt gewerkt aan optionele lessen rond thema's als meidenvenijn en rouw, die leerkrachten kunnen inzetten wanneer deze onderwerpen in de groep spelen.
- Tot slot is er een document ontwikkeld waarin de Bijbelse onderbouwing van de methode verder wordt uitgewerkt, zodat scholen deze verbinding eenvoudig kunnen leggen vanuit hun eigen identiteit. Deze wordt op korte termijn met scholen gedeeld.

2. Welke tijdsinvestering vraagt de methode?

In de onderbouw duren de lessen over het algemeen ongeveer 15 minuten, in de middenbouw tussen de 30 en 40 minuten en in de bovenbouw gemiddeld 45 tot 60 minuten.

Daarnaast vraagt de implementatie in het eerste jaar tijd. Er worden twee studiemomenten van ieder twee uur georganiseerd voor het gehele schoolteam. Daarnaast vinden drie implementatiemomenten van maximaal één uur plaats. Deze momenten kunnen online, telefonisch of op school worden gehouden, met (een deel van) de stuurgroep.

Vragen naar aanleiding van het leerplankader christelijke SoVA-methode:

3. Wat vind je van de uitkomsten van de enquête die vooraf is gehouden?

Herken je de resultaten in de praktijk?

In de uitkomsten van het leerplankader herkennen wij veel van wat wij in de praktijk zien. Op veel scholen is er wel een SoVa-methode aanwezig, maar deze wordt vaak slechts gedeeltelijk of incidenteel gebruikt. Het sociaal-emotioneel leren blijkt sterk leerkrachtafhankelijk: de ene leerkracht geeft er bewust vorm aan en verbindt het met de identiteit van de school, terwijl het bij een ander nauwelijks zichtbaar is. Daardoor ontbreekt regelmatig een doorgaande lijn en een gemeenschappelijke taal binnen het team. Er is niet altijd één herkenbare manier van 'hoe we het met elkaar doen'.

Wij vinden het waardevol dat het leerplankader pleit voor integratie in plaats van losse lessen. Sociale vaardigheden gaan immers over wie wij zijn en hoe wij met elkaar omgaan. Het raakt aan karaktervorming, verantwoordelijkheid en respect voor de ander. Vanuit onze visie zien wij SoVa niet als een losstaand vak, maar als iets wat verweven is met alle vormen van leren en samenleven op school. We willen kinderen helpen om, in afhankelijkheid van God en vanuit Zijn Woord, te leren omgaan met zichzelf, met anderen en met de wereld om hen heen.

4. Mens- en wereldbeeld

a. Welk mens- en wereldbeeld zit er achter je methode?

Achter Goud op School ligt een mens- en wereldbeeld dat geworteld is in de Bijbel. De mens is geschapen naar Gods beeld, gewild en gekend, bedoeld om in relatie te leven met God en met de ander. We zijn relationele wezens: niet gemaakt om op onszelf te leven, maar als deel van een groter geheel. Zoals Paulus schrijft in 1 Korinthe 12: wij vormen samen één lichaam, waarin ieder kind zijn eigen waarde en plaats heeft.

De kern van de methode ligt in de Gouden Regel uit Matteüs 7:12: “Alles nu wat u wilt dat de mensen u doen, doet u hun ook zo; want dat is de wet en de profeten.” Deze woorden van Jezus vormen het hart van het onderwijs over sociale vaardigheden. Ze roepen op tot liefdevol en rechtvaardig handelen, juist in de dagelijkse omgang met elkaar. Tegelijk erkennen we dat het leven niet maakbaar is en dat de wereld nooit volmaakt zal worden door ons eigen handelen. Toch blijft dit de opdracht die Jezus ons geeft: om in woord en daad iets te laten zien van het goede dat God voor ogen heeft.

Vanuit die overtuiging wil Goud op School kinderen leren om met hun hart, woorden en daden bij te dragen aan vrede, respect en verbondenheid. Zo groeien zij in het besef dat samenleven vraagt om oefening, verantwoordelijkheid en genade – waarden die ons allen aangaan.

b. Hoe komt dat in de praktijk tot uiting?

Het mens- en wereldbeeld van Goud op School krijgt in de praktijk vorm in hoe kinderen leren denken, voelen en handelen binnen de groep. In de lessen en in het dagelijks schoolleven oefenen zij om vanuit respect en verantwoordelijkheid met elkaar om te gaan. Ze ontdekken dat ieder mens uniek en waardevol is, en dat verschillen niet scheiden maar juist verbinden.

Kinderen leren in gesprekken en activiteiten hoe ze een veilige en rechtvaardige groep kunnen vormen: door eerlijk te zijn, naar elkaar te luisteren, grenzen te respecteren, sorry te zeggen en opnieuw te beginnen na een conflict. Ze ontdekken dat goed doen niet groots hoeft te zijn – dat kleine gebaren van vriendelijkheid, hulp of recht doen verschil maken in de klas en daarbuiten. Zo leren ze dat samenleven oefening vraagt en dat ieder mens daarin een eigen taak heeft.

Ook thema's als identiteit, gevoelens en conflicten worden steeds verbonden met dat grotere besef: dat de mens bedoeld is om in relatie te leven met anderen. Leerlingen leren zien hoe hun gedrag invloed heeft op de sfeer en op het welzijn van anderen. Zo groeit er stap voor stap een cultuur van zorg, verantwoordelijkheid en verbondenheid – niet als project of les, maar als manier van samen leven en leren op school.

c. Hoe kan een school die uitgaat van het mens- en wereldbeeld dat beschreven is in het leerplankader, je methode gebruiken op een manier dat het daarmee overeenkomt?

Een school die leeft vanuit het mens- en wereldbeeld van het leerplankader kan Goud op School goed gebruiken, omdat de methode aansluit bij dezelfde Bijbelse visie op mens, verantwoordelijkheid en samenleven. Goud op School spreekt een brede doelgroep aan. De afhankelijkheid van God wordt niet expliciet genoemd, maar de methode sluit hier inhoudelijk goed op aan en biedt ruimte om dit vanuit de schoolidentiteit te versterken.

5. In welke mate zijn de volgende uitgangspunten die de SLRO hanteert voor alle methoden die ze wil aanbevelen/laten ontwikkelen van toepassing voor je methode?

	Niet van toepassing	Een beetje van toepassing	Veel van toepassing	Volledig van toepassing	Omschrijf in deze kolom je toelichting (indien van toepassing)
Samenstelling					
1. De leerkracht houdt de regie, niet de lesmethode			x		Goud op School biedt een jaarplanning waarin de groepen 1 t/m 7 in dezelfde periode aan dezelfde thema's werken. Dit zorgt voor een gemeenschappelijke taal en

					<p>versterkt de verbondenheid tussen groepen en leerkrachten. Binnen die structuur heeft de leerkracht ruimte om lessen te compacten of uit te breiden, afhankelijk van wat de groep nodig heeft. Extra lessen kunnen worden ingezet wanneer dat passend is, zodat de inhoud goed aansluit bij de praktijk in de klas.</p> <p>Het thema Media is facultatief en wordt aangeboden naar behoefte van de groepen. Voor groep 8 geldt een andere opbouw: deze groep kent geen vaste koppeling met de jaarplanning en de leerkracht kiest hier zelf welke lessen wel of niet worden aangeboden. Zo blijft er ruimte voor maatwerk en eigenaarschap van de leerkracht, terwijl de methode richting geeft aan inhoud en samenhang binnen de school.</p>
2. Echt contact gaat boven virtueel contact				x	<p>Binnen Goud op School staat echt contact centraal. De methode leert leerlingen in het thema Media bewust omgaan met digitaal en virtueel contact, maar legt de nadruk op echte ontmoeting, luisteren en samenwerken. De digitale omgeving ondersteunt de lessen via het digibord, maar er is geen leerling omgeving: opdrachten worden uitgevoerd in gesprek, spel en samenwerking, zodat leren plaatsvindt in echt contact met elkaar.</p>
3. Geen individualisme, er moet voldoende ruimte zijn voor leren in gezamenlijkheid				x	<p>Goud op School gaat uit van leren in gezamenlijkheid. De klas is de plek waar kinderen samen leren omgaan met verschillen, elkaar helpen en rekening houden met elkaar. In de groep groeit het besef dat iedereen bijdraagt aan de sfeer en dat samenwerken beter lukt als je oog hebt voor de ander. Tegelijk leren leerlingen dat hun eigen houding en keuzes invloed hebben – kleine daden maken samen een groot verschil.</p>
4. Digitale hulpmiddelen zijn ter ondersteuning en/of zijn vervangbaar door andere middelen of kunnen weggelaten worden			x		<p>In een aantal lessen worden filmpjes gebruikt. Deze zijn doorgaans van toegevoegde waarde omdat ze situaties herkenbaar maken en gesprekken op gang brengen. Soms worden ze vooral gebruikt om een les of onderwerp op een aansprekende manier te introduceren.</p>
Inhoud:					

<p>5. Er wordt met eerbied gesproken over God, de Bijbel en de schepping</p>			x	<p>De makers zijn christen en proberen hun geloof in en liefde voor God handen en voeten te geven in het programma.</p>
<p>6. Respect voor elk mens als schepsel van God en eerbied voor het leven</p>			x	<p>De makers proberen dit in iedere les terug te laten komen.</p>
<p>7. Van mensen worden geen idolen gemaakt</p>			x	<p>Binnen Goud op School leren kinderen dat iedereen waardevol is, maar ook dat niemand perfect is. Ieder mens heeft zijn eigen talenten én een verantwoordelijkheid om die in te zetten voor de ander. We waarderen elkaars kwaliteiten zonder iemand op een voetstuk te zetten.</p>
<p>8. In de methode gaat het over meer dan kennis en vaardigheden. De methode besteedt aandacht aan waarden en normen die in overeenstemming zijn met de Bijbel en de reformatische traditie</p>		x		<p>In Goud op School gaat het om meer dan kennis en vaardigheden. De methode richt zich op houding en vorming: kinderen leren om met aandacht, respect en verantwoordelijkheid met elkaar om te gaan. Waarden als eerlijkheid, zorg voor de ander en oog voor verschillen lopen als een rode draad door de lessen. Deze waarden zijn geïnspireerd door Bijbelse uitgangspunten, maar herkenbaar voor elke school die wil bijdragen aan een veilige en betrokken schoolgemeenschap.</p>
<p>9. Er wordt (ook) gebruik gemaakt van christelijke bronnen. (Zo ja, bij</p>	x			<p>Bij een aantal lessen worden Bijbelteksten genoemd als aanvulling op de les. Deze verzen zijn opgenomen in de les zelf of onder 'Extra' onderaan de handleiding. Daarnaast ligt de basis van de methode volledig in de Bijbel.</p>

opmerkingen noteren welke bronnen)				
10. De leermiddelen doen recht aan de werkelijkheid			x	<p>Goud op School doet recht aan de werkelijkheid doordat thema's en lessen aansluiten bij het echte leven van kinderen, binnen én buiten school. In verhalen, gesprekken en opdrachten komen herkenbare situaties aan bod over vriendschap, verschillen, emoties, conflicten en rechtvaardigheid. Kinderen leren dat samenleven niet altijd eenvoudig is, maar dat juist in gewone, soms lastige momenten geoefend wordt met respect, verantwoordelijkheid en zorg voor elkaar.</p>
11. De leermiddelen hebben oog voor Gods grootheid in de schepping en de gebrokenheid in de wereld. Waarbij het bij gebrokenheid gaat om de zonde van ons mensen én om de gevolgen van de zondeval (bijvoorbeeld ziekte en onvolmaaktheid)		x		<p>In de methode wordt aandacht besteed aan de gebrokenheid van het leven en aan hoe kinderen daar op een zorgzame en rechtvaardige manier mee kunnen omgaan. De expliciete koppeling met de zondeval en/of Gods grootheid wordt niet benoemd, maar kan door de leerkracht eenvoudig worden toegevoegd. Goud op School wil leerlingen helpen om vanuit de opdracht van Jezus goed te doen en bij te dragen aan herstel en recht in een wereld die gebroken is.</p>
12. De leermiddelen zijn doortrokken van christelijke waarden			x	<p>De christelijke waarden komen niet alleen terug in woorden of voorbeelden, maar vooral in de manier waarop kinderen leren omgaan met elkaar: in respect, vergeving, verantwoordelijkheid en zorg voor de ander.</p>
13. Thema's, teksten en illustraties passen bij een		x		<p>Bij de keuze van thema's, teksten en illustraties wordt zorgvuldig gekeken naar wat past bij de waarden van de methode en bij de belevingswereld van kinderen. Goud op School kiest voor herkenbare en</p>

reformatorische levenswijze				respectvolle voorbeelden die aansluiten bij het dagelijks leven van leerlingen, maar is niet specifiek reformatorisch in toon of vormgeving, bijvoorbeeld in kleding of uitbeelding.
14. Andere opvattingen en leefwijzen komen aan de orde wanneer dat relevant is			x	Goud op School behandelt de (definitieve) conceptkerndoelen zoals deze door de overheid zijn vastgesteld. Daarbij komen verschillende opvattingen en leefwijzen aan de orde wanneer dat relevant is voor het thema, altijd met aandacht voor respect en verantwoordelijkheid.
15. De leermiddelen besteden aandacht aan het leren vormen van een mening en het maken van verantwoorde keuzes			x	Goud op School stimuleert kinderen om na te denken over hun eigen mening en gedrag, en om te ontdekken wat een verantwoorde keuze is in de omgang met anderen. In gesprekken, opdrachten en reflectiemomenten leren leerlingen hun standpunt onder woorden te brengen, te luisteren naar anderen en hun keuzes te onderbouwen. Zo ontwikkelen ze moreel bewustzijn en leren ze dat verantwoorde keuzes altijd samenhangen met respect, eerlijkheid en verantwoordelijkheid.

6. Komen alle aspecten van de geselecteerde **kerndoelen** (zie hoofdstuk 3 leerplankader) in je methode terug en is het aanbod toereikend om aan de betreffende kerndoelen te werken?

a. Zo niet, welke onderdelen niet/minder?

Omschrijf hier je antwoord:

Het aanbod is toereikend om aan de betreffende kerndoelen te werken, met uitzondering van het oriënteren op de invloed van seksualiteit op lichamelijk en mentale gezondheid (kerndoel 12 – Gezond leven)

Zie verder de bijlage aan het eind van dit document waarin voor de nieuwe kerndoelen (2025) wordt aangegeven welke deelaspecten in de methode aan bod komen.

7. Op welke manier geeft je methode **ondersteuning voor pedagogisch-didactisch handelen van de leerkracht?**

Lesdoel wordt aangegeven en leerkrachten weten hoe ze tijdens de les kunnen monitoren of het doel is/wordt behaald.

Goud op School bevat geen apart monitoringsinstrument per les. De voortgang van leerlingen wordt gevolgd via het reguliere leerlingvolgsysteem (LVS) van de school, aangevuld met observaties en sociogrammen. De methode ondersteunt leerkrachten met duidelijke lesdoelen, maar het echte leren vindt plaats in het dagelijks handelen: in hoe leerlingen omgaan met elkaar, conflicten oplossen en verantwoordelijkheid nemen buiten de les om.

Er worden tips gegeven voor differentiatie / afstemmen op specifieke onderwijsbehoeften (zowel ondersteuning als uitdaging)	Nee, Goud op School bevat geen specifieke tips voor differentiatie. De methode richt zich op de kracht van de groep en het samen leren in sociale situaties. Kinderen oefenen en groeien in interactie met elkaar, waardoor iedereen – vanuit eigen mogelijkheden – bijdraagt aan en leert binnen het geheel van de klas.
Leerkrachten krijgen handvatten hoe ze leerlingen kunnen stimuleren om na te denken over hun eigen ontwikkeling	Ja, leerkrachten stimuleren leerlingen om na te denken over hun eigen ontwikkeling door middel van gesprekken, reflectievragen en nabesprekingen aan het einde van de les. Kinderen worden uitgenodigd om te verwoorden wat zij geleerd hebben, wat goed ging en wat ze een volgende keer anders zouden kunnen doen. Ook in dagelijkse situaties buiten de les moedigen leerkrachten leerlingen aan om terug te kijken op hun gedrag en keuzes, zodat reflectie onderdeel wordt van het samenleven in de klas.
Er wordt gebruik gemaakt van ervaringsleren: door actief situaties te (laten) ervaren, ontstaat er ruimte voor reflectie en verbetering van het gedrag.	Ja, Goud op School maakt gebruik van ervaringsleren. Leerlingen leren door te doen: via spel, gesprekken, samenwerkingsopdrachten en het nabespreken van situaties die zich in de klas voordoen. Door actief te ervaren wat gedrag met henzelf en anderen doet, ontstaat ruimte voor bewustwording, reflectie en groei in sociale vaardigheden.
Overige opmerkingen	Bij de implementatie van Goud op School is ondersteuning beschikbaar voor het team. In het eerste jaar worden studiedagen aangeboden en wordt een stuurgroep binnen de school gevormd om de invoering te begeleiden. Er zijn daarnaast mogelijkheden voor begeleiding op maat, zoals voorbeeldlessen die gegeven worden door een trainer van Goud op School, observaties of beeldbegeleiding. Leerkrachten en schoolleiders kunnen bij de makers terecht voor inhoudelijke afstemming, professionele feedback en verdere ontwikkeling van de aanpak.

8. Welke praktische ondersteuning wordt geboden om een **veilige omgeving** voor leerlingen te (blijven) bieden?

Tips voor leerkrachten voor preventief én curatief handelen?	In de digitale omgeving staan per les uitgewerkte instructies en achtergrondinformatie bij elk thema. Daarnaast zijn er aanvullende documenten beschikbaar, zoals een document met extra werkvormen en energizers, formulieren voor kindgesprekken en observaties, en extra lessen die ingezet kunnen worden wanneer dat in de klas nodig is. Leerkrachten kunnen bovendien bij de makers aangeven als er behoefte is aan een les over een specifiek thema, zodat de ondersteuning aansluit bij de actuele praktijk. In de nabije toekomst hopen we een extra document toe te voegen met de gehele Bijbelse onderbouwing uitgewerkt.
Concrete materialen voor leerlingen?	Materialen die gebruikt worden in de lessen zijn doorgaans aanwezig op school. Daarnaast zijn er een aantal boeken die aangeschaft moeten worden.
Suggesties voor ouderbetrokkenheid?	Per thema zijn er oudernieuwsbrieven beschikbaar. Daarnaast worden binnen de lessen suggesties gegeven om ouders te betrekken bij de inhoud van een les of thema. Dit wordt het huidige schooljaar verder uitgewerkt. Ook komt dit schooljaar een uitgebreide oudergids uit waarin de visie en aanpak van Goud op School wordt uitgewerkt en wordt gekoppeld aan de

	thuis situatie. Tot slot is het mogelijk om een ouderavond aan te vragen.
Overige opmerkingen	De makers van Goud op School hechten veel waarde aan persoonlijk contact. Zij blijven in verbinding staan met de scholen om te horen wat er speelt, wat goed gaat en wat beter kan. Het feedbackformulier per les is hier een goed voorbeeld van.

9. In welke mate zijn de volgende **uitgangspunten van identiteit en didactiek** van toepassing voor je methode?

N.B. wanneer iets niet aan bod komt, hoeft dat geen bezwaar te zijn. Een school krijgt wel inzichtelijk op welke punten het zelf aanvullende doelen kan stellen/activiteiten kan aanbieden als het betreffende punt door het team waardevol wordt gevonden.

In de methode is aandacht voor...	Niet van toepassing	Een beetje van toepassing	Veel van toepassing	Volledig van toepassing	Omschrijf in deze kolom je toelichting (indien van toepassing)
1. Verhouding tot God (Godskennis, zelfkennis, Christuskennis).		x			De verhouding tot God, zoals beschreven in het leerplankader (Godskennis, zelfkennis en Christuskennis), komt in Goud op School niet expliciet aan de orde. De methode richt zich vooral op zelfkennis en op de ontwikkeling van verantwoordelijk gedrag in relatie tot anderen.
2. Omgaan met gebrokenheid (/gevolgen) van zonde (niet kunnen voldoen, omgaan met/ verdragen van lijden).				x	Het omgaan met gebrokenheid komt in Goud op School aan bod in thema's als conflicten, gevoelens en verantwoordelijkheid. Leerlingen leren dat niet alles goed gaat, dat mensen fouten maken en dat herstel moeite kost. De methode sluit aan bij het besef dat de wereld niet volmaakt is en dat goed doen oefening en volharding vraagt.
3. Vrijheid onder het gezag van God (tegenhanger van het liberalisme).		x			Het uitgangspunt van vrijheid onder het gezag van God wordt in Goud op School niet expliciet benoemd. De methode legt de nadruk op verantwoordelijkheid, respect en rechtvaardig handelen binnen relaties en de groep. Daarmee sluit zij aan bij het idee dat vrijheid niet vrijblijvend is, maar samenhangt met zorg voor de ander en het naleven van afspraken.
4. Verantwoordelijkheid (voor jezelf en voor de ander) vanuit afhankelijkheid.	x				Goud op School sluit aan bij het uitgangspunt van verantwoordelijkheid voor jezelf en de ander, maar benadert dit meer vanuit de groepsdynamiek dan vanuit afhankelijkheid van God.
5. Een veilige groep creëren waarin fouten gemaakt				x	Goud op School sluit volledig aan bij het uitgangspunt van een veilige groep waarin fouten gemaakt mogen worden en geleerd kan worden. De methode stimuleert een sfeer

mogen worden en waarin geleerd kan worden.					van vertrouwen, respect en herstel: kinderen leren dat fouten bespreekbaar zijn en dat goedmaken en opnieuw beginnen deel uitmaken van samenleven.
6. Waarden centraal stellen als rode draad door de methode. De school moet dit verbinden aan de eigen visie. Competenties zijn concretisering van de waarden of dragen bij aan het leren 'uitoefenen' van de waarden.				x	In Goud op School vormen waarden het hart van de methode. Deze waarden worden in de praktijk gebracht via lessen over conflicten, samenwerking, gevoelens en identiteit. De visie van Goud sluit vaak al aan bij die van de school en helpt om bestaande waarden en overtuigingen te concretiseren in houding, taal en dagelijks handelen binnen de groep.
7. Lessen illustreren met personen uit de (Bijbelse) geschiedenis (denk aan: Jozef en zelfbeheersing, Corrie ten Boom en vergevingsgezindheid, Anne van der Bijl over moed, C.S. Lewis over vreugde, ed.).		x			In enkele lessen worden christelijke of Bijbelse voorbeelden genoemd, zoals Corrie ten Boom. We horen van scholen dat zij de koppeling met de Bijbelverhalen vaak zelf maken, bijvoorbeeld door de verhalen uit de dagopening te betrekken bij de lessen van Goud of andersom. Zo ontstaat een natuurlijke verbinding tussen de methode en het geloofsonderwijs binnen de school.

10. Zelfinzicht en zelfkennis zijn ons inziens relevante voorwaarden om te kunnen werken aan sociale en emotionele competenties.

Hoeveel aandacht wordt er in de methode besteed aan de volgende aspecten?

	Wordt geen aandacht aan besteed	Wordt een beetje aandacht aan besteed	Wordt veel aandacht aan besteed	Omschrijf in deze kolom je voorbeelden en/of geef je toelichting

<p>1. Karaktereigenschappen en hun valkuilen (kernkwaliteiten). Wie ben ik? Waar ben ik goed in? Wat vind ik lastig?</p>			x	<p>Kinderen leren zichzelf beter kennen door te praten, oefenen en reflecteren. Ze ontdekken hun eigen kwaliteiten, leren omgaan met hun valkuilen en ervaren dat ieder mens uniek is en tegelijk deel uitmaakt van de groep. Deze persoonlijke ontwikkeling krijgt vooral vorm in de thema's Identiteit en Wij Samen, waar aandacht is voor talenten, verschillen en de waarde van ieder kind binnen de klas.</p>
<p>2. Zelfwaardering/ zelfvertrouwen/ zelfzorg: Wie ben ik en van Wie ben ik en hoe kan ik tevreden leren zijn met wie ik ben. Leren herkennen en omgaan met eigen grenzen. Bij zelfvertrouwen ook ingaan op balans met afhankelijkheid.</p>			x	<p>Kinderen leren zichzelf waarderen en tevreden te zijn met wie ze zijn. Ze ontdekken dat hun waarde niet afhangt van wat ze kunnen, maar dat ieder mens geliefd en bedoeld is. In het thema Identiteit wordt daarbij de koppeling met God gemaakt. In o.a het thema Conflicten hanteren leren leerlingen hun grenzen herkennen en daarop op een passende manier reageren.</p>
<p>3. Gevoelens en (basis)emoties herkennen en benoemen. Hierin beginnen bij de vier basisemoties en naarmate kinderen ouder worden uitbreiden naar meer gevoelens en gelaagdheid in gevoelens. Ook emotieregulatie aan bod laten komen.</p>			x	<p>Kinderen leren gevoelens herkennen, benoemen en ermee omgaan. Ze maken kennis met de basisemoties boos, bang, blij en verdrietig en leren deze bij zichzelf en bij anderen te herkennen. Naarmate ze ouder worden, ontdekken ze meer gevoelens en de samenhang tussen denken, voelen en doen. Ze oefenen met het uiten en reguleren van emoties, zodat ze leren op een passende en respectvolle manier te reageren in verschillende situaties. Deze doelen komen met name naar voren in het thema Conflicten Hanteren en Gevoelens</p>
<p>4. Bewustzijn ontwikkelen van eigen verbale en non-verbale communicatie.</p>			x	<p>Kinderen leren zich bewust te worden van wat ze met woorden, toon en lichaamstaal overbrengen. Ze ontdekken dat niet alleen wat je zegt, maar ook hoe je het zegt invloed heeft op de ander. Door gesprekken, spel en reflectie oefenen ze met luisteren, kijken en reageren. Zo leren ze hun communicatie afstemmen op de situatie en bijdragen aan een open en respectvol contact met anderen. Deze doelen komen met name aan bod in de thema's Gouden Regel, Conflicten Hanteren en Gevoelens.</p>
<p>5. Vervulling van psychologische basisbehoeften: relatie, competentie en autonomie. Deze drie basisbehoeften zijn niet 'los verkrijgbaar'. Ze moeten altijd in samenhang worden beschouwd. Autonomie vooral zien als 'verantwoordelijkheid nemen'. Wanneer je dat doet met 'oog voor relatie/verbondenheid', is het juist iets wat heel goed past bij een christelijke mensbeeld.</p>			x	<p>Kinderen leren dat ze bij de groep horen, iets kunnen bijdragen en verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun gedrag en keuzes. Ze ervaren dat autonomie niet losstaat van verbondenheid met anderen, maar juist daarin tot bloei komt. Deze basisbehoeften komen in alle thema's aan bod.</p>

<p>6. Aandacht voor en benoemen van schurende polariteiten tussen bijvoorbeeld autonomie en relatie. Soms is nadruk op zelfzorg bijvoorbeeld belangrijk en soms meer aandacht op zorg voor de ander. Elk kind heeft daarin iets anders te leren en soms verschilt het per moment wat er nodig is, hoe kunnen kinderen daarin 'phronesis' (praktische wijsheid) ontwikkelen?</p>			x	<p>In Goud op School ontwikkelen kinderen praktische wijsheid door te ervaren, bespreken en reflecteren. Ze oefenen met situaties waarin belangen of waarden botsen, zoals kiezen tussen voor jezelf opkomen en tegelijkertijd rekening houden met een ander. Of het botsen van democratische waarden vrijheid, solidariteit en gelijkwaardigheid. Deze doelen komen in alle thema's aan de orde met uitzondering van Identiteit.</p>
--	--	--	---	---

11. Welke waarden komen (mogelijk zonder dat ze als waarde benoemd worden) in welke mate terug in de lessen?

	Wordt geen aandacht aan besteed	Wordt een beetje aandacht aan besteed	Wordt veel aandacht aan besteed	Omschrijf hier je voorbeelden en/of geef je toelichting:
<p>1. Barmhartigheid (ik leef mee met een ander en help een ander)</p>			x	<p>In het thema Wij Samen leren kinderen om te zien naar elkaar, hulp te bieden en samen te zorgen voor een fijne sfeer in de groep. Ze oefenen met samenwerken, luisteren en elkaar helpen, ook als iemand iets moeilijk vindt. In het thema Gevoelens ontdekken kinderen hoe ze kunnen reageren op verdriet of boosheid van een ander. Ze leren troosten, meeleven en vriendelijk blijven, ook als iemand anders doet dan zij verwachten. In het thema Conflicten hanteren leren ze vergeven, sorry zeggen en herstellen van contact na een ruzie. In de bovenbouw wordt barmhartigheid verdiept in gesprekken over rechtvaardigheid, onrecht en verantwoordelijkheid. Leerlingen leren op te komen voor een ander, ook als dat niet vanzelfsprekend is.</p>

<p>2. Zelfbeheersing (ik kan nee zeggen tegen mezelf) Matigheid (Ik doe niet alles wat kan. Ik kies bewust) Koppeling met tevredenheid en geduld</p>			x	<p>In het thema Conflicten Hanteren leren kinderen omgaan met boosheid, teleurstelling en spanning. Ze oefenen met rustig blijven, geduld opbrengen, nadenken voor ze reageren en herkennen wat helpt om weer kalm te worden. In het thema identiteit gaat het o.a. over tevreden zijn met jezelf en wat je hebt en komt jaloezie aan bod. In de bovenbouw worden deze thema's verdiept in gesprekken over keuzes, verleidingen en verantwoordelijkheid nemen.</p>
<p>3. Rechtvaardigheid, gekoppeld aan Eerlijkheid (ik ben eerlijk en geef anderen wat van hen is)</p>		x		<p>In Goud op School komt eerlijkheid vooral naar voren in het thema Conflicten hanteren, waar kinderen leren verantwoordelijkheid te nemen voor hun gedrag, eerlijk te zijn over wat er is gebeurd en bij te dragen aan herstel. Rechtvaardigheid speelt met name een rol in het thema Wij Samen, waar aandacht is voor (on)recht, eerlijk delen, afspraken nakomen en rekening houden met elkaar. De twee waarden raken elkaar, maar worden niet als één samenhangend thema uitgewerkt.</p>
<p>4. Trouw (ik doe wat ik beloof)</p>			x	<p>Kinderen leren wat het betekent om trouw en betrouwbaar te zijn. Al in de onderbouw wordt besproken dat een vriend te vertrouwen is, wat zichtbaar wordt in lessen over je houden aan afspraken. Ook in de midden- en bovenbouw komen vertrouwen en trouw terug, steeds gekoppeld aan de kern van de methode: de Gouden Regel, waarin eerlijkheid, verantwoordelijkheid en betrouwbaarheid samenkomen.</p>
<p>5. Respect (ik blijf vriendelijk naar een ander, ook als die iets anders vindt of doet dan ik) Koppeling met gehoorzaamheid en interesse tonen</p>			x	<p>Respect is een basiswaarde van Goud op School. Kinderen leren vriendelijk te blijven, ook als iemand iets anders vindt of doet. Interesse tonen en respect hebben voor gezag horen daar vanzelf bij. Deze houding komt in alle thema's terug, bijvoorbeeld in het luisteren naar elkaar, het omgaan met meningsverschillen en het samenwerken binnen de groep.</p>
<p>6. Vrede/vreedzaamheid, Vriendelijkheid (concretisering van naasteliefde)</p>			x	<p>Vrede, vreedzaamheid en vriendelijkheid horen bij de basis van Goud op School. Kinderen leren dat je iedereen als een vriend kunt behandelen, met respect en vriendelijkheid, ook als je niet met iedereen bevriend bent. Zo ontdekken ze dat een vriendelijke houding bijdraagt aan een veilige en fijne groep.</p>
<p>7. Verantwoordelijkheid (ik kan uitleggen wat ik doe. Ik voel me verantwoordelijk tegenover God en mijn naasten) Koppeling met moed</p>			x	<p>Verantwoordelijkheid is een belangrijke waarde binnen Goud op School. Kinderen leren dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen gedrag en ontdekken dat hun keuzes gevolgen hebben voor henzelf en voor anderen. Hoewel verantwoordelijkheid niet expliciet gekoppeld is aan moed, vraagt het in de praktijk vaak om moed om op te staan voor wat goed is.</p>

8. Rentmeesterschap (ik ga goed om met de spullen van mezelf en anderen) koppeling met aandacht, verwondering		x		Rentmeesterschap komt in Goud op School vooral naar voren in zorgvuldig omgaan met spullen, de klas en elkaar. Kinderen leren samen verantwoordelijkheid te dragen voor een fijne en ordelijke leeromgeving en aandacht te hebben voor wat van waarde is. Deze houding sluit aan bij de kern van Goud op School, waarin zorg en respect voor de ander (en dus ook de spullen) vanzelfsprekend zijn. Verwondering wordt niet expliciet benoemd.
9. Nederigheid, zelfverloochening Koppeling met zachtmoedigheid			x	De Gouden Regel wordt voorgeleefd door Jezus Zelf. Hij leert ons de andere wang toe te keren en een tweede mijl mee te lopen. Daarmee omvat de Gouden Regel waarden als nederigheid, zelfverloochening en zachtmoedigheid, die de kern vormen van Goud op School.
10. Vergeving en herstel			x	Vergeving en herstel komen in Goud op School op verschillende momenten terug. In het thema Conflicten hanteren leren kinderen dat fouten en ruzies bij het samenleven horen en dat het belangrijk is om verantwoordelijkheid te nemen, sorry te zeggen en opnieuw te beginnen. Ze ervaren dat vergeving helpt om relaties te herstellen en de sfeer in de groep te verbeteren. Ook in het thema Gouden Regel worden deze waarden behandeld.
11. Vreugde, speelsheid, blijdschap, dankbaarheid		x		Vreugde, speelsheid, blijdschap en dankbaarheid zijn geen afzonderlijke thema's binnen Goud op School, maar komen wel tot uiting in de manier van werken. In de lessen is ruimte voor plezier, samenwerking en waardering voor elkaar, waardoor een positieve en open sfeer ontstaat waarin kinderen zich gezien en gewaardeerd voelen.
12. Vrijheid onder Gods gezag		x		Vrijheid komt in Goud op School vooral naar voren in het nemen van verantwoordelijkheid voor eigen keuzes en gedrag. Kinderen leren dat vrijheid niet betekent dat alles mag, maar dat je rekening houdt met anderen en met de afspraken in de groep. De relatie met Gods gezag wordt binnen de methode niet expliciet gelegd.

13. Ik-jij-wij:

- a. Waar ligt de focus in de methode?

De focus in Goud op School ligt vooral op de relatie tussen ik en wij: kinderen leren zichzelf kennen, hun gevoelens begrijpen en ontdekken hoe zij bijdragen aan een positieve groep. Tegelijk speelt de relatie ik-jij een belangrijke rol, bijvoorbeeld in gesprekken of oefeningen in tweetallen. Daarbij leren kinderen dat sociale vaardigheden beginnen bij hun eigen handelen: niet proberen de ander te veranderen, maar nadenken over wat zij zelf kunnen doen om een situatie te verbeteren. Zo nemen ze verantwoordelijkheid voor hun eigen gedrag binnen de relatie tot de ander en de groep.

- b. Welke lesinhouden uit de laatste tabel in hoofdstuk 5 komen niet aan bod

De thema's rond de theologische dimensie (zoals Godskennis, afhankelijkheid, vrijheid onder Gods gezag, zonde en herschepping) en de uitgewerkte Bijbelse verhalen of voorbeelden worden in Goud op School niet expliciet behandeld, maar kunnen door de leerkracht eenvoudig worden toegevoegd.

c. Welke lesinhouden komen in de methode óók aan bod, die niet in de tabel staan?

Kinderen leren niet alleen *hoe* ze met elkaar omgaan, maar ook *waarom* mensen op een bepaalde manier reageren. De methode legt op kindniveau uit hoe hersenen en emoties samenwerken, bijvoorbeeld met de werking van spiegelneuronen en het principe van emotionele besmetting. Zo krijgen leerlingen inzicht in groepsdynamiek en begrijpen ze beter hoe gedrag, houding en emoties van mensen elkaar beïnvloeden. Naarmate leerlingen ouder worden, wordt deze kennis verdiept — bijvoorbeeld rond thema's als pesten, invloed en verantwoordelijkheid binnen de groep.

14. Overige opmerkingen:

Wat vind je relevant voor (christelijke) scholen dat ze weten over je methode?

Voor jonge kinderen is de Gouden Regel vereenvoudigd tot: 'Doe als een vriend tegen iedereen'. Deze formulering is natuurlijk minder rijk en veelzeggend dan de woorden die Jezus Zelf ons leerde, maar omvat wel de kern van dezelfde waarden en principes. In de praktijk merken we dat deze vertaling goed werkt: kinderen begrijpen de boodschap en kunnen deze concreet toepassen in hun dagelijks gedrag. De Gouden Regel blijft de rode draad door alle thema's heen en vormt zo een herkenbaar moreel kompas in de klas. Kinderen leren dat dit niet slechts een regel voor goed gedrag is, maar een opdracht is tot liefde en recht doen is.

BIJLAGE

Kerdoelen primair onderwijs versie zomer 2025

Burgerschap (19 en 21) + mens en maatschappij (25-28)

(Die december 2025 zijn goedgekeurd door de tweede kamer)

In onderstaande kerndoelen is met een groene arcering aangegeven door de uitgever aan welke deelaspecten van de nieuwe kerndoelen de methode aandacht besteedt en/of voor welke deelaspecten de methode dekkend is.

KERNDOEL 19: DE SCHOOL GEEFT VORM AAN DE DEMOCRATISCHE OEFENPLAATS.

Burgerschap 19A - De school stimuleert sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen.

Het gaat hierbij om:

- aanbieden van kennis en vaardigheden ten aanzien van basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de diverse samenleving, gericht op respectvolle omgang;
- stimuleren van sociale vaardigheden en kritische denkvaardigheden;
- stimuleren van respectvolle communicatie, offline en online;
- aanbieden van activiteiten die sociale cohesie en actief burgerschap stimuleren.

KERNDOEL 20: DE LEERLING LEERT OVER SAMENLEVEN IN EEN DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT.

Burgerschap 20A - De leerling redeneert over het belang van basiswaarden van de democratische rechtsstaat.

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van de betekenis van basiswaarden van de democratische rechtsstaat: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit;
- beschrijven hoe de Grondwet, kinder- en mensenrechten basiswaarden van de democratische rechtsstaat mogelijk maken;
- redeneren over hoe vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit met elkaar op gespannen voet kunnen staan;
- ervaringen opdoen met het voeren van dialogen, omgaan met conflicten en gelijkwaardige behandeling;
- herkennen en benoemen hoe basiswaarden van de democratische rechtsstaat een rol spelen in de samenleving en het eigen leven.

Volgens het waarderingskader van de onderwijsinspectie gaat het bij de basiswaarden van de democratische rechtsstaat om de volgende aspecten:

De basiswaarde vrijheid wordt bevorderd door aandacht voor vrijheid van meningsuiting en autonomie.

Gelijkwaardigheid wordt bevorderd in de vorm van het gelijkheidsbeginsel en het afwijzen van discriminatie.

Solidariteit wordt bevorderd door verdraagzaamheid, begrip en verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid

Burgerschap 20B - De leerling verkent hoe die kan omgaan met diversiteit in de samenleving.

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van aspecten van diversiteit: godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap en seksuele gerichtheid;
- verkennen van de eigen identiteit ten aanzien van aspecten van diversiteit;
- herkennen en benoemen van stereotypering, discriminatie en uitsluiting;
- benoemen van het belang dat mensen elkaar gelijkwaardig behandelen;
- ervaringen opdoen met het omgaan met verschillende perspectieven en ervaringen van anderen, overeenkomsten en verschillen, oordeel uitstellen, omgaan met mogelijkheden en gedrag van anderen.

KERNDOEL 21: DE LEERLING DOET ERVARINGEN OP MET DEMOCRATISCHE EN MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID.

Burgerschap 21A - De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen.

Het gaat hierbij om:

- beschrijven hoe je door middel van inspraak, verkiezingen en vertegenwoordiging invloed kunt uitoefenen;
- ervaringen opdoen met inspraak en besluitvorming;
- ervaringen opdoen met het uitdrukken van eigen standpunten, luisteren naar argumenten van anderen, compromissen sluiten en omgaan met de uitkomsten van besluitvormingsprocessen;
- benoemen welke bijdrage de leerling zelf levert aan democratisch handelen.

Burgerschap 21B - De leerling verkent mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

Het gaat hierbij om:

- benoemen van taken, rollen, rechten en plichten van jezelf en anderen in de samenleving;
- onderzoeken van maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties en de middelen die zij aanwenden om bij te dragen aan de samenleving of veranderingen in de samenleving teweeg te brengen;
- verkennen van actuele, maatschappelijke en duurzaamheidsvraagstukken;
- ervaringen opdoen met verantwoordelijkheid nemen voor en bijdragen aan het welzijn van anderen;
- verkennen van mogelijkheden om vanuit eigen idealen bij te dragen aan de samenleving, nu en in de toekomst.

KERNDOEL 25: DE LEERLING ONDERZOEKT VRAAGSTUKKEN OVER MENS EN SAMENLEVING

Mens en maatschappij 25A - De leerling analyseert maatschappelijke verschijnselen en ontwikkelingen en benoemt waarden en belangen.

Het gaat hierbij om:

- analyseren aan de hand van overeenkomsten en verschillen, continuïteit en verandering, en oorzaken en gevolgen;
- benoemen van de schaalniveaus waarop verschijnselen zich voordoen;
- onderscheiden van perspectieven van personen en groepen en van geografische, historische en economische invalshoeken;
- benoemen van waarden en belangen van mensen en groepen;
- redeneren over de samenleving van de toekomst.

Mens en maatschappij 25B - De leerling onderzoekt maatschappelijke vraagstukken.

Het gaat hierbij om:

- vraagstukken duurzame ontwikkeling, historische herinnering, rechtvaardige verdeling, en participatie en inclusie;
- verkennen van vraagstukken vanuit geografische, historische en economische invalshoeken en perspectieven van belanghebbenden;
- gebruiken van relevante bronnen: kaart- en beeldmateriaal, teksten, tabellen en grafieken;
- verbanden leggen tussen mogelijke oplossingen en hun gevolgen voor de samenleving;
- presenteren van mogelijke oplossingen, met gebruik van vaktaal.

25C - De leerling verkent de omgeving van de school vanuit geografische, historische, economische en sociale invalshoeken.

Het gaat hierbij om:

- inventariseren van ruimtegebruik en weergeven in een kaart;
- herkennen en benoemen van erfgoed in de omgeving van de school;
- inventariseren van economische activiteiten, werkgelegenheid en sociale voorzieningen;
- verkennen welke aspecten van diversiteit zichtbaar zijn;
- verkennen hoe digitale technologie de omgeving van de school vergroot.

KERNDOEL 26: DE LEERLING VERKENT GEOGRAFISCHE VERSCHIJNSELEN.

[Wordt niet verder uitgeschreven in dit document dat vooral gaat over sociale vaardigheden en burgerschap]

KERNDOEL 27: DE LEERLING VERKENT GEOGRAFISCHE VERSCHIJNSELEN.

[Wordt niet verder uitgeschreven in dit document dat vooral gaat over sociale vaardigheden en burgerschap]

KERNDOEL 28: DE LEERLING VERKENT HOE MENSEN MET ELKAAR SAMENLEVEN.

Mens en maatschappij 28A - De leerling verkent economische keuzes van mensen en mogelijke gevolgen.

[Wordt niet verder uitgeschreven in dit document dat vooral gaat over sociale vaardigheden en burgerschap]

Mens en maatschappij 28B - De leerling verkent invloed en macht in de samenleving.

Het gaat hierbij om:

- verkennen hoe macht binnen verschillende staatsvormen wordt uitgeoefend;
- verkennen van de rol van overheden op lokaal, provinciaal en nationaal schaalniveau;
- benoemen hoe justitie en politie uitvoering geven aan rechtspraak en handhaving;
- verkennen van de invloed van (sociale) media en bedrijven op meningen en gedrag van mensen;
- verkennen op welke manieren mensen elkaar kunnen beïnvloeden.

Mens en maatschappij 28C - De leerling beschrijft hoe mensen omgaan met diversiteit in de samenleving.

Het gaat hierbij om:

- uitleggen dat er verschillen bestaan tussen mensen op het gebied van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap en seksuele gerichtheid;
- uitleggen dat er verschillen bestaan tussen mensen op het gebied van lichamelijke en cognitieve mogelijkheden, cultuur en taal;
- beschrijven hoe waarden en gebruiken tussen mensen van elkaar kunnen verschillen;
- beschrijven van diversiteit op het gebied van godsdienst en levensovertuiging: jodendom, christendom, islam, hindoeïsme, boeddhisme en humanisme;
- beschrijven hoe mensen met stereotypering, vooroordelen, racisme en discriminatie andere mensen uitsluiten;
- benoemen hoe mensen inclusie vormgeven.

Mens en maatschappij 28D - De school draagt bij aan de sociale en emotionele ontwikkeling van leerlingen en bevordert respectvolle omgang met anderen.

Het gaat hierbij om:

- aandacht schenken aan emoties en het omgaan met emoties;
- bespreekbaar maken van wensen, grenzen, mogelijkheden en beperkingen;

- stimuleren van veilige sociale omgang, weerbaarheid, samenwerking en conflicthantering;
- aandacht schenken aan relationele en seksuele ontwikkeling;
- bevorderen van respectvolle omgang met seksualiteit en seksuele diversiteit.

KERNDOEL 28E: DE LEERLING NEEMT OP EEN VEILIGE EN VERANTWOORDE WIJZE DEEL AAN HET VERKEER.

[Wordt niet verder uitgeschreven in dit document dat vooral gaat over sociale vaardigheden en burgerschap]